

Föstudaginn 1. marz 1968.

Nr. 173/1967. **Borgarstjórinn í Reykjavík f. h. borgarsjóðs**
(Jón Tómasson hdl.)

gegn

Sökkli s/f

(Ragnar Aðalsteinsson hrl.).

Dóminn skipuðu hinir reglulegu dómara Hæstaréttar.

Samningar.

Dómur Hæstaréttar.

Áfrýjandi, sem skotið hefur máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 2. nóvember 1967, krefst sýknu og málskostnaðar af stefnda í héraði og hér fyrir dómi.

Stefndi krefst staðfestingar hins áfrýjaða dóms og málskostnaðar fyrir Hæstarétti úr hendi áfrýjanda.

Eigi eru í ljós leidd tilvik, er þiggi áfrýjanda undan því fortakslausa ákvæði í 2. mgr. 4. gr. verksamnings aðilja, að breytingar á þar greindri vísitölu skuli „koma til hækkunar eða lækkunar á samningsverðinu“. Samkvæmt þessu ber að staðfesta niðurstöðu hins áfrýjaða dóms.

Eftir þessum úrslitum er rétt, að áfrýjandi greiði stefnda málskostnað fyrir Hæstarétti, kr. 25.000.00.

Dómsorð:

Hinn áfrýjaði dómur á að vera óraskaður.

Áfrýjandi, borgarstjórinn í Reykjavík f. h. borgarsjóðs, greiði stefnda, Sökkli s/f, málskostnað fyrir Hæstarétti, kr. 25.000.00, að viðlagðri aðför að lögum.

Dómur bæjarþings Reykjavíkur 4. ágúst 1967.

Mál þetta, sem tekið var til dóms hinn 19. f. m., hefur Sökkull s/f hér í borg höfðað fyrir bæjarþinginu með stefnu, útgefinni hinn 16. ágúst 1966, á hendur borgarsjóði Reykjavíkur til greiðslu

á skuld að fjárhæð kr. 219.516.35 með 8% ársvöxtum frá 31. desember 1965 til greiðsludags og málskostnaði að skaðlausu.

Stefndi hefur krafizt sýknu af kröfum stefnanda og málskostnaðar úr hendi hans.

Málavextir eru þeir, að hinn 4. júní 1964 gerðu aðiljar málsins, stefnandi sem verksali og stefndi sem verkkaupandi, með sér verk-samning um byggingu þriggja fjölbýlishúsa við Kleppsveg eftir uppdráttum og útboðslýsingu, sem greind eru í samningi aðilj-anna. Umsamið verð fyrir verkið var kr. 34.440.000.00, en í samningnum er ákvæði um breytingar á samningsverðinu miðað við breytingar, sem kynnu að verða á framkvæmdum, bæði til hækkunar og lækkunar, sbr. 3. og 6. gr. samningsins. 4. gr. samn-ingsins hljóðar svo:

„Samningsverðið er miðað við byggingarvísitölu Hagstofu Ís-lands.

Vísitala þessi er nú 211 stig og gildir fyrir tímabilið frá 1. marz 1964 til 30. júní 1964. Breytingar á vísitölu þessari koma til hækkunar eða lækkunar á samningsverðinu.

Verði um snögga verðbreytingu að ræða á samningstímabilinu, sem að dómi beggja aðilja kæmi of seint fram í þessari vísitölu, er heimilt að endurskoða þessa aðferð við útreikning verðbreyt-inga til að réttari útkoma fáið“.

2. gr. samningsins er svohljóðandi:

„Til framkvæmda samkvæmt samningi þessum leggur verksali til allt efni og alla vinnu, sem ekki er sérstaklega undanskilið í samningi þessum og áður nefndri lýsingu, svo og lög- eða samnings- bundnar greiðslur vegna orlofs, slysa, slysatrygginga, sjúkrasjóðs, atvinnuleysistryggingasjóðs og söluskatts. Ennfremur alla flutn-inga, öll verkfæri, vinnuvélar, svo og aflgjafa til þeirra (benzín, rafmagn o. s. frv.), vinnuljós og hita.

Allt efni til byggingarinnar er á ábyrgð verksala.

Verksala ber á sinn kostnað að brunatryggja bygginguna og efnisbirgðir, sem næst sannvirði á hverjum tíma, þar til úttekt lýkur, og ber honum að hafa samráð við eftirlitsmann verkkaupa um váttryggingarupphæðina“.

Samkvæmt þessu ákvæði tók stefndi að sér í samræmi við ákvæði útboðslýsingarinnar að greiða þessi gjöld: byggingar- leyfisgjald, heimæðagjald hitaveitu, heimæðagjald vatnsveitu, holræsagjald, heimtaugargjald rafmagnsveitu, gatnagerðargjald og skipulagsgjald. Eins og fram er komið, var byggingarvísitalan 211 stig, er aðiljar gerðu umræddan samning. Byggingarvísitala

sú, sem gildi fyrir tímabilið október 1964—febrúar 1965 var orðin 220 stig. Hinn 1. marz 1965 hækkaði byggingarvísitalan í 237 stig, en hún gildi fyrir tímabilið marz—júní 1965. Það er ágreiningslaust, að stefndi hafi til 1. marz 1965 innt af hendi umsamdar greiðslur til stefnanda með fullri hækkun í samræmi við hækkun byggingarvísitölunnar. Stefndi taldi hins vegar, að hækkun sú, sem varð á byggingarvísitölunni hinn 1. marz 1965 stafaði m. a. af hækkun gjalda þeirra, sem hann hafði tekið að sér að greiða samkvæmt samningi aðiljanna, þ. e. byggingarleyfisgjald, heimæðagjald hitaveitu, heimæðagjald vatnsveitu, holræsagjald, heimaugargjald rafmagnsveitu, gatnagerðargjald og skipulagsgjald. Taldi stefndi, að 2.19 stig af síðastgreindri hækkun byggingarvísitölunnar stafaði af hækkun gjalda þessara. Frá og með 1. marz 1965 hagaði stefndi því greiðslum til stefnanda þannig, að í stað fulls álags byggingarvísitölu hvers tíma miðaði hann greiðslurnar við vísitölu, sem var tveimur stigum lægri en byggingarvísitalan var á hverjum tíma.

Af hálfu stefnanda var þessari ákvörðun stefnda mótmælt. Af því tilefni ritaði fyrirsvarsmaður stefnanda hinn 24. marz 1965 stefnda bréf, þar sem vakin var athygli á hinum breytta útreikningi greiðslna og þess farið á leit, að framvegis verði útreikningi greiðslna hagað á sama hátt og gert var fram til 1. marz, þ. e. miðað við fulla byggingarvísitölu. Jafnframt var í bréfi þessu vakin athygli á því, að um mánuði eftir að samningur aðiljanna var gerður, hefði verið lögleiddur nýr skattur á laun, sem launagreiðendum væri gert að standa skil á. Kemur fram hjá bréfritari, að þótt skattur þessi komi ekki inn í byggingarvísitölu, þá valdi hann hækkun á byggingarkostnaði, sem nemi 1.25 vísitölustigi samkvæmt upplýsingum Hagstofu Íslands. Taldi bréfritari, að taka bæri tillit til þessa nýja skatts, þegar vísitöluuppbót sé ákveðin samkvæmt ákvæði 3. mgr. 4. gr. samnings aðiljanna. Í svarbréfi stefnda, dags. hinn 7. apríl, var staðfest, að útreikningi greiðslna eftir 1. marz hefði verið hagað á þann hátt, sem lýst var í bréfi stefnanda. Hins vegar kemur fram í bréfi þessu, að stefnanda beri hækkun vegna hækkana, sem orðið höfðu á öðrum liðum, þ. e. hækkun á kaupi smíða, söluskatti og verkamannavinnu. Taldi stefndi því rétt að umreikna þessa liði fram til 1. marz, en síðar yrði umreiknað tímabilið 1. marz—30. júní. Var óskað eftir viðtali við fyrirsvarsmann stefnanda um þessi atriði. Fyrirsvarsmenn aðilja munu hafa átt viðræður um þessi ágreiningsatriði og fleiri mál varðandi samskipti þeirra, m. a. á fundi

hinn 8. desember 1965, en ekki varð samkomulag um atriði þau, sem hér eru til úrlausnar. Hinn 2. desember 1965 ritaði fyrirsvarsmaður stefnanda stefnda bréf, þar sem því er haldið fram, að stefnandi eigi hjá stefnda fjárhæðir vegna vanreiknaðrar byggingarvísitölu svo og að stefnandi eigi rétt á hækkun vegna fyrrgreinds launaskatts. Er í bréfi þessu lagt til, að hækkunar þessar verði látnar mæta hækkunum, sem fram kemur, að stefndi hefur talið sig eiga á hendur stefnanda. Frekari viðræður og bréfaskipti fóru fram milli aðilja, en ekki náðist samkomulag um ágreiningsatriðin. Höfðaði stefnandi síðan mál þetta.

Kröfur stefnanda eru sundurliðaðar þannig:

1. Mismunur vegna vanreiknaðrar byggingarvísitölu tímabilið 1. marz—31. desember 1965 .. kr. 148.020.35
2. Endurgreiðsla greidds launaskatts tímabilið 1. júlí 1964—31. desember 1965 — 71.496.00

Kr. 219.516.35

Um 1. Krafa stefnanda samkvæmt þessum kröfulið er byggð á því, að samkvæmt samningi aðiljanna hafi stefndi átt að inna umsamdar greiðslur af hendi í samræmi við breytingar á byggingarvísitölu, enda hafi stefndi ekki áskilið sér neinn frádrátt af vísitöluhækkunum, sem stöfuðu af hækkunum þeirra þátta byggingarkostnaðar, sem hann hafði tekið að sér að greiða sjálfur og voru því ekki innifaldar í tilboði stefnanda. Er því haldið fram, að frádráttur sá, sem stefndi hafi gert á umsömdum greiðslum til stefnanda á tímabilinu 1. marz 1965—31. desember s. á., kr. 148.020.35, hafi því verið óheimill og beri stefnda að greiða stefnanda þá fjárhæð.

Krafa stefnda um sýknu af þessum kröfulið er studd þeim rökum, að í 4. gr. samnings aðiljanna sé ákveðið, að samningsverðið skuli miðað við byggingarvísitölu, en hins vegar sé ekki tekið fram, að samningsverðið skuli greitt samkvæmt byggingarvísitölu. Er á það bent í þessu sambandi, að byggingarvísitalan sé sett saman úr mörgum þáttum. Af hækkun þeirri, sem orðið hafi á vísitölunni hinn 1. marz 1965 úr 220 stigum í 237 stig hafi 2.19 stig stafað af hækkun þeirra þátta, sem stefndi hafi sjálfur tekið að sér að greiða við framkvæmdir þær, sem aðiljarnir sömdu um. Er því haldið fram, að efni síðari hluta 4. gr. samnings aðiljanna styðji þá skoðun, að tilgangur og forsendur ákvæðis greinarinnar og verðlagsgrundvallar samningsins sé sá, að bæta

stefnanda upp hækkunarir, sem verða kynnu á kostaði þeim, sem stefnandi skyldi taka að sér samkvæmt 2. gr. samnings aðiljanna, og gera aðilja sem næst jafnsetta því, sem verið hefði, ef kostnaðarliðir þessir hefðu haldizt óbreyttir á samningstímanum. Í þessu skyni hafi verið farin sú leið að miða við byggingarvísitölu, sem reiknuð sé af Hagstofu Íslands. Þá er einnig á það bent af hálfu stefnda í þessu sambandi, að stefndi hafi tekið að sér að greiða ýmsa aðra þætti byggingarkostnaðarins, sem venja sé, að verksali greiði, t. d. allar teikningar og allar greiðslur til arkitekta og verkfræðinga í því sambandi.

Dóminum þótti rétt að aflað væri útreiknings Hagstofu Íslands á byggingarvísitölunni á þeim tíma, sem hér skiptir máli, að slepptum þeim gjöldum, sem hér er fjallað um. Í bréfi Hagstofu Íslands, dags. hinn 9. maí s.l., segir svo:

„Í bréfi, dags. 27. apríl 1967, biðjið þér Hagstofuna um að láta í té útreikning á vísitölu byggingarkostnaðar á vissum tímum að slepptum vissum liðum, og vísast til bréfs yðar um nánari sundurliðun. Stigafjöldi byggingarvísitölu, sem þér tilgreinið, vísar til útreiknings miðað við febrúar 1964 og 1965 (gildistími vísitölnunnar 1/3—30/6 hvort ár). Þeir liðir, sem þér æskið, að sleppt sé úr byggingarvísitölunni, eru ekki allir í grundvelli byggingarvísitölu Hagstofunnar frá 1955. Ekki eru í grundvellingnum heimæðagjöld hitaveitu og vatnsveitu né holræsagjald. Gatnagerðargjald var tekið sem hrein viðbót við byggingarkostnaðinn frá og með júnílokum 1960. Hins vegar er gjald fyrir svokallað götuleyfi í grundvelli byggingarvísitölnunnar, og virðist það eiga samleið með öðrum gjöldum, sem þér nefnið. Hér fara á eftir niðurstöður af útreikningi á vísitölu byggingarkostnaðar, heillar og að slepptum eftirfarandi gjöldum: Byggingarleyfisgjaldi, götuleyfisgjaldi, heimtaugargjaldi rafmagns, skipulagsgjaldi, gatnagerðargjaldi.

	Heil vísitala	Vítitala að slepptum 5 gjöldum
1. okt. 1955 (grundvöllur)	100.0	100.0
Febrúar 1964	210.7	207.0
Febrúar 1965	237.3	231.7

Hækkunin frá febrúar 1964 til jafnlengdar 1965 nemur 12.6% miðað við heila vísitölu, en 11.9%, ef sleppt er 5 gjöldum. Byggingarkostnaður á m³ samkvæmt vísitölunni lækkar, ef hinum 5 gjöldum er sleppt, frá því sem annars mundi vera: Okt. 1955 um

0.5%, febrúar 1964 um 2.2%, febrúar 1965 um 2.8%. Stafar þetta af því, að gjöldin fimm hækka miklu meir en allur annar byggingarkostnaður“.

Það er ágreiningslaust, að stefndi hafi tekið að sér að greiða byggingarleyfisgjald, heimæðagjald hitaveitu, heimæðagjald vatnsveitu, holræsagjald, heimtaugargjald rafmagnsveitu, gatnagerðargjald og skipulagsgjald vegna byggingaframkvæmda þeirra, sem aðiljarnir sömdu um, og er það beint tekið fram í útboðslýsingu þeirri, sem lá til grundvallar samningi aðiljanna. Byggingarvísitala sú, sem Hagstofa Íslands reiknar út, byggist á ákvæðum laga nr. 25/1957. Er vísitala þessi samkvæmt því ætluð til nota við ákvörðun váttryggingarverðs húsa við brunatryggingu þeirra, m. a. hér í Reykjavík, en þær tryggingar eru í höndum Reykjavíkurborgar. Einnig er vísitala þessi ætluð til nota við ákvörðun söluverðs íbúða samkvæmt ákvæðum laga nr. 36/1952 um opinbera aðstoð við byggingar íbúðarhúsa í kaupstöðum og kauptúnum. Þótt byggingarvísitala þessi sé ætluð til þessara sérstöku nota og byggð á ákveðnum grundvelli samkvæmt því, þá hefur hún einnig verið notuð til viðmiðunar manna á meðal í ýmsum viðskiptum um fasteignir og byggingaframkvæmdir vegna verðlagsbreytinga á undanfórnum árum. Það kemur berlega fram í Hagtíðindum, áður en samningur aðiljanna var gerður, að byggingarleyfisgjald, skipulagsgjald, heimtaugargjald og gatnagerðargjald eru innifalin í grundvelli þeim, sem útreikningur byggingarvísitölunnar byggist á, og að hækkanir hafa orðið á vísitölunni vegna þessara gjalda. Samkvæmt því, sem rakið hefur verið, verður að telja, að fyrirsvarsmönnum stefnda hafi mátt vera ljóst, að gjöld þau, sem hér er fjallað um, væru í grundvelli byggingarvísitölunnar og hafi þeim því borið að láta koma ótvírætt fram, ef fullri byggingarvísitölu skyldi ekki beitt samkvæmt ákvæði 4. gr. samnings aðiljanna. Er og á það að líta, að fyrirsvarsmönnum aðilja mátti vera ljóst, að fullur jöfnuður vegna verðlagsbreytinga mundi ekki nást nema með nákvæmum útreikningum á verðlagsbreytingum hinna ýmsu kostnaðarliða. Það þykir því verða að skýra ákvæði 1. og 2. mgr. 4. gr. samnings aðiljanna þannig, að samningsverðið skyldi miðað við byggingarvísitölu Hagstofu Íslands, eins og hún var birt í Hagtíðindum, þ. e. 211 stig, og að breytingar á vísitölunni skyldu valda hlutfallslegum breytingum á samningsverðinu til hækkunar eða lækkunar samkvæmt fullri byggingarvísitölu.

Samkvæmt þessu verður stefndi dæmdur til að endurgreiða

stefnanda fjárhæð þá, sem nemur lækkun þeirri, sem gerð var á greiðslum upp í samningsverðið, en ekki er ágreiningur með aðiljum um, að sú lækkun nemi fjárhæð kröfuliðar þessa. Verður þessi hluti dómkröfu stefnanda því tekinn til greina að fullu.

Um 2. Krafa stefnanda samkvæmt þessum kröfulið er byggð á því, að er samningur aðiljanna var gerður, hafi bráðabirgðalög nr. 53/1964 um launaskatt, sem síðar hafi verið staðfest með lögum nr. 14/1965, ekki verið gengin í gildi, og því hafi ekki verið vitað um launaskatt þann, sem með lögum þessum hafi verið lagður á, og því hafi ekki verið reiknað með honum við gerð tilboðs stefnanda og síðar við samning aðiljanna. Hins vegar sé ekki vafi á því, að skattur þessi skuli koma til hækkunar greiðslum samkvæmt samningi aðiljanna. Launaskattur þessi sé ekki reiknaður með í byggingarvísitölunni, en jafngildi $1\frac{1}{4}$ vísitölustigi. Er því haldið fram, að verksali, þ. e. stefnandi, eigi því að fá skatt þennan greiddan sérstaklega af stefnda, eins og stefnandi greiði skattinn til tollstjórans í Reykjavík. Er því haldið fram af hálfu stefnanda, að allar forsendur mæli með því, að hann fái skatt þennan endurgreiddan af stefnda, svo og sú meginregla, að lög verki ekki aftur fyrir sig.

Af hálfu stefnda er kröfu stefnanda samkvæmt þessum kröfulið algerlega mótmælt. Er því haldið fram, að forsendur og tildrög lagasetningar fyrir gjaldheimtu þessari sýni, að þótt gjaldheimtan sé ákveðin með lögum, þá sé raunverulega um að ræða þátt í kjarasamningum eða í slíkum tengslum við kjarasamninga, að hér sé um að ræða umsamda kjarabót til launþega af hálfu launagreiðenda. Stefnandi máls þessa hafi sem meðlimur í Vinnuveitendasambandi Íslands gengið undir kjarasamning, sem hafi falið í sér greiðslu launaskattsins. Umræddur launaskattur sé því hliðstæður öðrum lög- og samningsbundnum greiðslum eins og orlofi, sjúkrasjóðsgjaldi og greiðslu atvinnuleysistryggingasjóðs, en samkvæmt 2. gr. verksamnings aðiljanna skuli stefnandi greiða slíkar greiðslur. Þá er því og haldið fram, að þótt lítið sé á launaskattinn sem skatt, þá sé ljóst, að hann sé lagður á skattgreiðandann, þ. e. stefnanda, án þess að heimilt sé að innheimta hann beint frá öðrum eða krefjast endurgreiðslu hans beint frá öðrum, eins og hér sé gert.

Samkvæmt ákvæði 2. gr. samnings aðiljanna verður að telja, að stefnandi sé launagreiðandi og því gjaldþoli launaskatts samkvæmt 1. og 2. gr. laga nr. 53/1964 og 1. og 2. gr. laga nr. 14/1965, er komu í stað hinna fyrrgreindu laga, sbr. og ákvæði 3.

gr. og 1. og 2. mgr. 4. gr. reglugerðar nr. 119/1965 um launaskatt, og að stefnandi eigi ekki endurkröfu á hendur stefnda um fjárhæðir þær, sem hann hefur orðið að inna af hendi af þessum sökum. Verður stefndi því sýknaður af kröfu stefnanda samkvæmt þessum kröfulið.

Samkvæmt þessu verða úrslit málsins þau, að stefndi verður dæmdur til að greiða stefnanda kr. 148.020.35 með 7% ársvöxtum frá 31. desember 1965 til greiðsludags og málskostnað, sem ákveðst kr. 23.000.00.

Guðmundur Jónsson borgardómari kvað upp dóm þennan ásamt samdómendunum Ögmundi Jónssyni verkfræðingi og Eggert Kristjánssyni framkvæmdastjóra.

Dómsorð:

Stefndi, borgarsjóður Reykjavíkur, greiði stefnanda, Sökkli s/f, kr. 148.020.35 með 7% ársvöxtum frá 31. desember 1965 til greiðsludags og kr. 23.000.00 í málskostnað innan 15 daga frá lögbirtingu dóms þessa að viðlagðri aðför að lögum.
